

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30ῇ Μαΐου 1912

Ἀξιότιμε φίλε κ. Ἀρσένη,

Σήμερον εὗρον καιρὸν ν' ἀναδιφήσω τὴν «**Ποικίλην Στοάν**» καὶ ἐκφράζω τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου εἰς ὑμᾶς καὶ τὸν κ. **Ραφαήλοβιτς**, διὰ τὴν ἀπαράμιλλον τελειότητα τοῦ ἔργου καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὕλης καὶ ὑπὸ ἔποψιν εἰκόνων καὶ ἐκτυπώσεως.

Θὰ σᾶς ἐτοιμάσω κ' ἐγὼ καὶ τι. Πρέπει νὰ ὑποστηριχθῇ ἐκθύμως ἡ «**Ποικίλη Στοά**». Θὰ σᾶς γράψω περὶ τῶν **τελευταίων στιγμῶν τοῦ Ἀχιλλέως Παρασχοῦ**, ὁπότε καλὸν θὰ ἦτο νὰ εἴχετε καὶ φωτογραφίαν τῆς πατρικῆς οἰκίας τοῦ Ποιητοῦ (Συνοικία Ῥοδακίῳ), τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθησαν τὴν μὲν παρελθούσαν γενεάν ὅλοι οἱ λόγιοι, τὴν δὲ προπαρελθούσαν ὅλοι οἱ ἀγωνισταὶ οἱ συνδεδόμενοι μὲ τὸν **Γεώργιον Παρασχοῦ**.

Μετὰ πολλῆς ἐκτιμῆσεως

Ἀ. Π. Κογγιῆς

***

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΤΙΓΜΑΙ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΜΕΡΑΝ τινὰ τοῦ 1895 ὁ **Ἀχιλλεὺς Παρασχος** ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Συντάγματος, ὠχρότερος τοῦ συνήθους, δυσκόλως βαδίζων καὶ στηριζόμενος εἰς ῥάβδον ἐκ ξύλου κρανέας.

Ἐκεῖ συνήντησεν ἕνα **ψιλογράφον**, θανμαστήν του καὶ αὐτοσχεδίως ὑπεγόρευσεν εἰς αὐτὸν τοὺς ἐξῆς στίχους διὰ νὰ τοὺς χαράξῃ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς λαβῆς τῆς ῥάβδου:

Πάνε μαστοῦνί μου οἱ καιροὶ
 κ' οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι οἱ χρονοὶ...
 Ἐναν καιρὸ σ' ἐκράταγα
 καὶ τώρα μὲ κρατᾶς ἐσύ!...

Οἱ ἀπέριτοι, πρόχειροι, οἱ σχεδὸν πεζοὶ τελευταῖοι ὅδοι στίχοι, οἱ τόσον ὀλίγον ἐνθυμιζόντες τὸν περιπαθῆ ποιητὴν τῆς **Παραγγελίας**, ἐγὼ γλιεὺν περισσότερα δάκρυα παρ' ὅσα ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ ἐφαντάζετό τις! Ἐννε ὁ θρῆνος, τὸν ὁποῖον ἀφίνων κρημιζόμενα τὰ ὄντα, ἄνθρωποι καὶ πράγματα. Ὁ ποιητὴς ἡρειπωμένος, ἐτοιμόροπος, εἰς μάτην προσεπάθει νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ ῥάβδος, τὸ στήριγμα τοῦ γήρατος, τὸ ὁποῖον ὑπερίσσετο ἢ σφίγγε εἰς τὸ αἶνιμά της, τὸ λυθὲν ὑπὸ τοῦ Οἰδίποδος, δὲν ἠδύνατο νὰ κρα-

τήση ὀρθὸν τὸ σῶμα, τὸ βαρέως ῥέπον πρὸς τὴν μοιραίαν καὶ ὀριστικὴν, τὴν ὀριζον-
 τίαν διεύθυνσιν, τοῦ τάφου. Ἡ γῆ τὸ εἴλκυε.

Καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἔμελλε ν' ἀνοιχθῆ, νὰ τὸ καταπίῃ . . .

— Ὁ Παράσχος κινδυνεύει !

Ἡ φράσις αὕτη ὡς θλιβερόν σύνθημα διεδίδετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα εἰς τὰς
 πλατείας, εἰς τὰς ὁδοὺς, τὰ καφενεῖα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ ποιη-

τῆς δὲν ἀνῆκε πλέον
 εἰς τὸ ἐνεστώσ. Ὅτε
 ἐνεφανίζετο εἰς τὸν
 «Παρνασσόν» ὡς ἐθνι-
 κὸς ποιητής, ὡς ἐπί-
 σημος ψάλτης τοῦ Ἀ-
 γῶνος καὶ ἀνέβαινε τὸ
 βῆμα διὰ νὰ ἐξυμνήσῃ
 τὸ 21 ἡ, ὅπως ἔλεγεν
 ὁ ἴδιος, « τὸ παλῆὸ
 τραγοῦδί του ν' ἀρ-
 χίσῃ, νὰ χύσῃ χολή,
 φαρμάκι καὶ δάκρυα », καὶ
 παραλλήλῃ « τὴν
 Μαρτιάτικη γενιά μὲ
 τὴ γενιά μας, Ἀχιλ-
 λέα καὶ Θεοσίτη », θὰ
 ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἤρ-
 χετο μακροῦθεν, ἐκ τοῦ
 παρελθόντος. Ἦτο ὡς
 ἄνθρωπος ἀφυπνιζό-
 μενος, μετὰ μακρὸν
 ὕπνον μιᾶς γενεᾶς, με-
 ταξὺ ἀγνώστων, πρὸς
 τοὺς ὁποίους μόλις ἠδύ-
 νατο νὰ συνεννοηθῆ.
 Ὅχι μόνον ἡ αἰσθη-
 τικὴ του, ἀλλ' οὐδὲ ἡ

Ἀχιλλεὺς Παράσχος

(Κατὰ τὴν μόνην διασωθεῖσαν καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ γενομένην
 φωτογραφίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Ποιητοῦ)

συγκίνησίς του συνεκίνηε πλέον. Εἶνε δυνατόν νὰ φαίνεται πεπαλαιωμένος καὶ ὁ
 πόνος; Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔφθανε πλέον μέχρι τῶν καρδιῶν. Αἱ καρδίαι ἄρᾳ γέ
 εἶχον μεταβληθῆ ἢ ὁ ποιητής;

Ἀλλά, παρατηρήσατε βεβαίως, εἰς τὸ λυκόφως, εἰς τὸ ψυχρομάχημα τῆς ἡμέρας,
 εἰς τὰς τελευταίας ἀντιστάσεις τοῦ φωτὸς κατὰ τῆς ἐπερχομένης νικητρίας νυκτός,
 εἰς τὴν πλήρη σκιάς ἐκεῖνην ἀοριστίαν, καθ' ἣν συγγέονται τὰ σχήματα, παρατηρή-
 σατε ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶνε μόνον ὅ,τι εἶνε, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅ,τι λέγουν εἰς ἡμᾶς
 καὶ ὅ,τι ἐνθυμίζουν.

Καὶ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἡ νύξ ἠπλώνετο νὰ καλύψῃ τὸν ποιητὴν, τὴν στιγμήν τῆς πάλης μὲ τὸν Χάρον, τί δὲν ἔλεγεν ἔξαφνα εἰς τὰς ψυχὰς μας καὶ τί δὲν ἐνθὺμιζεν ὁ **Παράσχος**;

Ὡς νὰ εἶχον ἐντοπισθῆ εἰς ὠρισμένα κύτταρα τοῦ ἐγκεφάλου μας αἱ συγκινήσεις, τὰς ὁποίας εἶχε πρὸ ἐτῶν ἐξεγείρει, ἀφυπνίσθησαν. Ὅπως ἐνθυμεῖται τις παλαιὸν ἄσμα, ἡ καρδιά μας ἐπανεῦρε τοὺς παλμοὺς τοῦ ἄλλοτε, καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἐφηβικῶν χρόνων, τῶν χρόνων τῶν ἀορίστων πόθων, τῆς προσδοκίας τοῦ ἀγνώστου καὶ τῆς λαχτάρας τῆς ἀγάτης, ἀνέβλυσαν αἴφνης εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μας.

Ὁ **Παράσχος** ὑπῆρξε τὸ σύμβολον τῆς νεότητός μας. Καὶ μᾶς ἐφαίνετο ὅτι καὶ ἰδικόν μας, ἐν μέρος τῆς ὑπάρξεώς μας, τὸ ὠραιότερον, ἐπαράδεον ἐκεῖ κάτω, εἰς ἓνα στενὸν δρομίσκιον, ὄπισθεν τῆς ὁδοῦ Ἐρμοῦ! . . .

Ἀνοίγω τὸ ἡμερολόγιόν μου.

1895. Ἰανουαρίον 25 ὥρα 10 μ. μ. Μεταβαίνω κατεσπενσμένως νὰ ἰδῶ τὸν Ἀχιλλέα **Παράσχον**. Εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν στιγμήν στρέφομαι πρὸς τὴν ὁδὸν Ἐρμοῦ, συναντῶ τὸν φίλον μου Ἀναστάσιον Διομήδη Κυριακόν, τὸν καθηγητὴν τῆς Θεολογίας.

— Ποῦ τρέχεις ἔτσι; μοὶ λέγει.

— Εἰς τοῦ **Παράσχου**.

— Κ' ἐγὼ ἐκεῖ πηγαίνω. Δὲν τὸν εἶδα, ἀφότου ἠσθένησε. Δὲν εἶνε καλά, φαίνεται.

— Δὲν εἶνε διόλου καλά.

Ἐν ᾧ βαδίζομεν παρὰ τὴν Πλατείαν, ὀμιλοῦμεν περὶ τοῦ ποιητοῦ. Ἦτο καμωμένος διὰ φανταστικὸν κόσμον εἰς τὸν πραγματικὸν ἔχανε τὸν δρόμον, ἀπειλανῆτο. Ἦτο ὡς τὰ πτηνὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατεσκευασμένα διὰ νὰ πετοῦν ἰδίως, βαδίζον δυσκόλως, ἀδεξίως καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των.

Δὲν εἶχεν ἰδέαν τῆς ἀξίας τοῦ χορήματος. Τὸ περιεφρόνει ἐπιδεικτικῶς ἢ τὸ ἐκόροπιζεν ἐνίοτε γενναιοφρόνως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσκόπως. Οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν ἐγνώρισε τὴν δόξαν τοῖς μετρητοῖς, ὡς λέγουν οἱ Γάλλοι, ὅσον ὁ **Παράσχος**. Ἀλλὰ τὸ χορῆμα διέοργε διὰ τῶν χειρῶν του ὡς νὰ ἦσαν τρυπημένα. Τὴν ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων του ὑπεστήριξεν ἐνθουσιωδῶς τὸ πανελλήγιον. Πολλοὶ ὁμογενεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐξεδήλωσαν τὸν θαυμασμόν των δι' ἐπιταγῶν. Ὁ ποιητής, σαρκαστικὸς Ἀλφροδέος, ἐν ὁμιαντικῷ παροξυσμῷ βυρωνεῖον ἤρωος, ἐν μέσῳ τῆς ἐκπλήξεως τῶν συντροφῶν του, ἤραπτε τὸ σιγάρον του εἰς τὴν φλόγα χαρτονομίσματος. Εἰς στιγμής ἰδιοτροπίας, αισθανόμενος πλήρες τὸ θυλάκιον, θέλον νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν, πρὸς θαυμαστήν του πλοῦσιον ἐξ Αἰγύπτου, ὅστις τῷ ἔστειλε τὴν εἰκόνα του μὲ σεβαστὸν ποσόν, ἀπεκρίνετο μὲ ἱπποτικὴν ἐψηλοφροσύνην:

— Κρατῶ τὴν εἰκόνα ἐπιστρέφω τὸ πλοῖσιον.

Καὶ ἔστειλεν ὀπίσω τὰ χορήματα.

Ἀλλοίμονον! Ὁ Πακτωλὸς δὲν ἔμελλε νὰ δέῃ ἀπαύστως. Ἐμελλε νὰ στεριεῖσθῃ, χωρὶς ν' ἀφήσῃ τὸ ἐλάχιστον ψῆγμα εἰς τὰς χεῖράς του. Μετὰ τὴν σπατάλην εἰσήλυνεν ἢ στενοχωρία, ἢ ἔνδεια ἤρχιζον τὰ φιλικὰ δάνεια, αἱ ἐνεχυράσεις, ἢ προσφυγὴ εἰς τοκογλύφους, οἱ ἐξεντελισμοί. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη ἰδίως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ **Γεώργιος Παράσχος**, ὑπῆρχεν ὅπωςδὴποτε χεῖρ εἰς τὸ πηδάλιον. Ὅτε ἔλειπεν ἐκεῖνος, τὸ πλοῖον ἔχασεν ἐντελῶς τὰ νερά του . . .

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπροχωρήσαμεν καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὴν στενωπὸν, ἣτις λέγεται ὁδὸς **Πετράκη**. Διερχόμεθα τὸ ταπεινὸν κατώφλιον, τὸ ὁποῖον διὰ τὸν **Γεώργιον Παράσχο**ν καὶ τὸν **Ἀχιλλέα** διηλθον ὁ Ἄγών, ἡ Αὐλὴ καὶ ἡ Ποίησις, καὶ ἀνερχόμεθα τὰς βαθμιδας, αἱ ὁποῖαι ἐτιρίζαν ὑπὸ τὸ αἰάντειον βῆμα τοῦ Γρίβα.

Εἰς τὴν στενὴν αὐλὴν συνομιλοῦν σιγὰ γυναικῆς τινες, γειτόνισσαι. Εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν, ἐπάνω, εὗρισκομεν τὴν κ. Σουρῆ καὶ τὴν μητέρα της, τὸν Δαμβέρρη, τὸν Βῶσκον. Ὡλων τὸ βλέμμα μὲ τὴν ἄφωνόν του γλῶσσαν μᾶς λέγει θλιβερῶς: — Τετέλεσται! Δὲν ὑπάρχει ἐλπίς! Μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἀσθενοῦς ὁ Ἀναστασόπουλος, ὁ γαμβρὸς του, ὅστις, ἀφ' οὗ ὑπῆρξεν ἐπὶ ἔτη ὁ ἀφωσιωμένος δορυφόρος του, τώρα, πιστὸς μέχρι θανάτου, εἶνε ὁ ἀφωσιωμένος νοσοκόμος του.

— Εἶδες τὸν Ἀχιλλέα; μοὶ λέγει.

— Ὅχι ἀκόμη.

Μὲ ὀδηγεῖ εἰς τὴν θύραν, τὴν ὁποίαν μισοανοίγει. Ἀιμόσφαιρα βαρεῖα μὲ ὁσμὴν αἰθέρος προσβάλλει τὴν ὄσφρησίν μου. Κύπτω πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ βλέπω. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνακάθηται εἰς τὴν κλίνην. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠθέλησε νὰ κατακλιθῆ. Ἀπὸ μίαν λαϊκὴν πρόληψιν: ἂν τυχὸν ἔλθῃ ὁ Χάρος νὰ τὸν ζητήσῃ, νὰ μὴ τὸν εὔρῃ πλαγιασμένον καὶ τὸν ἀρπάξῃ, ἀλλὰ νὰ φύγῃ μὲ κενὰς χεῖρας. Ἡ τόσον ἐκφραστικὴ μορφὴ του ἔχει ἰσχυρανθῆ. Οἱ ζωηροὶ μαῦροι ὀφθαλμοὶ του εἶνε ἄνοιτοι τώρα καὶ σβυσμένοι. Τὸ στόμα του μένει ἀνοικτὸν μὲ ξηρὰ τὰ χεῖλη.

Τώρα, ἀφ' οὗ ἐξέλιπεν ἡ ἐπιμονὴ πρὸς συγκράτησιν τῆς νεότητος, ἡ μὲ τόσον πείσμα ἀνθισταμένη εἰς τὸ γῆρας, ἡ ἀφθονος κόμη, ὁ δασὺς μύσταξ καὶ τὰ ὑπογένειον ἑλεγκάνθησαν μόνον αἱ πυκναὶ ὀφρυεὺς παραμένουν μαῦραι. Ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται δύσκολος· διαρκῆς γογγυσμὸς συστέλλει

καὶ διαστέλλει ὀδυνηρῶς τὸν θώρακα. Ἐνίοτε ἀποπνίγεται σποαῖ μὲ πόνον πρὸς τὰ ἐπάνω τὰς ὀφρυεὺς, ἐκβάλλει δυνατώτερον γογγυσμόν, φαίνεται ὅτι θὰ λιποθυμήσῃ. Θέτουν ταχέως φιαλίδιον αἰθέρος ὑπὸ τὴν ἑνὴν του καὶ τὸν προτρέπουν νὰ ὀσφρανθῆ.

Δὲν εἰξεύρω πῶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μου εἰς στίχος του ἀπὸ τὸ ἔλεγεῖον πρὸς τὸν ποιητὴν τῶν Ἀττικῶν *Νυκτῶν*

ὡς ὑποκάτω κύματος θολὰ τὰ πάντα βλέπω

Τώρα τὰ βλέπει ἀκόμη θολώτερα. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ἀνοικτοί, ἀλλὰ δὲν ἔχουν πλέον βλέμμα διὰ τὸν κόσμον τοῦτον. Ἐν τούτοις εἰς μίαν αἰγυρίδιαν ἀναλαμπὴν ἀντιλήψεως ἀναγνωρίζει τὴν γυναῖκα, ἣτις τὸν νοσηλεύει. Ἡ στιγμιαία αὕτη λάμψις εἶνε ὡς τὸ ψυχομάχημα κανδήλας. Πλησίον του ἀνακάθηται συντετριμμένη καὶ ἀλλόφρων ἡ γυναῖκά του, ἀσθενὴς καὶ αὐτὴ. Ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ προσκλίνουν οἱ υἱοὶ του, τὸν περιβάλλοντες μὲ τοὺς βραχιόνιάς των ὡς διὰ νὰ τὸν κρατήσουν εἰς τὴν ζωὴν, ἐξηγνημένοι ἐκ τῶν ἀγρυπνιῶν, μὲ τὴν ἀπελπισίαν ἀποτυπωμένην εἰς τὴν μορφὴν

* Κατὰ φωτογραφίαν Κ. Ν. ΑΡΣΕΝΗ *

* Πρόσωπος τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πετράκη καὶ σήμερον ἐτι ὑπαρχούσης πατρικῆς οἰκίας τῶν ἀδελφῶν Παράσχων *

των. Ἡ δύσπνοια ἐπιτείνεται· κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ὁ ἀὴρ ἀνέροχεται ἐκ τῶν πνευμόνων μετὰ νινος συριγμοῦ.

Εἰς στιγμὴν κρίσεως ὁ Ἀναστασόπουλος βρέχει τὸ μέτωπον τοῦ ποιητοῦ ἐπαινελημένως μὲ κολώνιαν . . .

— Σοῦ ἀρᾶσει, Ἀχιλλεῦ; τὸν ἐρωτᾷ μὲ θωπευτικὴν φωνὴν μητρὸς ἀποτεينوμένης εἰς τὸ ἄρρωστον μονάκριβόν της.

Καὶ ὁ ποιητὴς ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ληθάργου του ἔννοεῖ καὶ ἀποκρίνεται:

— Ἐμένα πάντα τὸ ὄραϊόν μοῦ ἤρσεε!

Εἶνε ἡ τελευταία Παράσχειος λέξις. Εἶνε ὁ τελευταῖος ἀποχαιρετισμὸς τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν ζωὴν. Ὅτι ἐξεστόμισεν ἀργότερα, μέχρις οὐ ἐκπνεύσῃ, εἶνε αὐτόματος κραυγὴ πονεμένης καὶ διαμαρτυρομένης σαρκός, εἶνε ἡ ἀγωνιώδης ἐπίκλησις ἀνθρώπου, ἀπελπιστικῶς παλαίοντος πρὸς τὸν θάνατον, πρὸς τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται σκοτεινόν, μυστηριώδη, ἀκατανίκητον, ἀπερίγραπτον φόβον! . . .

Ἐπιστρέφω εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν ἔχων δακρυβρέκτους τοὺς ὀφθαλμούς. Γίνεται λόγος περὶ τῆς γοητείας, τὴν ὁποίαν ἤσκησεν ὁ ποιητὴς ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον γενεῶν, περὶ τῆς λατρείας πρὸς τὸν Παράσχον τῶν πρώτων ἐπισκεπτομένων τὰς Ἀθήνας. Ὅτι εἶπεν ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ Κανάρη.

Τὸν Παρθενῶνα δείχναμε κ' Ἐκεῖνον εἰς τὸν ξένο!

ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ἔν μέρει καὶ περὶ αὐτοῦ. Ὅσοι νέοι ἤρχοντο εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὸ προσκίνημα τῆς Ἀκροπόλεως, ἔπρεπε νὰ ἴδουν τὸν Παράσχον.

Ἀποσύρομαι εἰς μίαν γωνίαν, ὅπου τὸ ἀσθενὲς φῶς τοῦ λαμπτήρος ὑφαίνει πυκνὰς σκιὰς καὶ ἀναπολῶ τὴν πρώτην συνάντησίν μου, τὸν βαθμιαῖον σύνδεσμόν μου μετὰ τοῦ ποιητοῦ . . .

Ἐνθυμοῦμαι. Ἐν φθινόπωρον, νέηλος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φοιτητὴς μὴ ἐγγραφεὶς ἀκόμη, ἔχων πρὸς αὐτὸν συστατικὴν, ἀγνοῶν τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηῶν καὶ τὴν κατοικίαν του, τὸν ἀνεξήτουν μετ' ἀγωνιώδους προδοκίας εἰς τὸ καφενεῖον Γιαννοπούλου, τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος. Ἡ μορφὴ του μοὶ ἦτο ἀγνωστος· ἀλλὰ τὸν ἐμάντευσα ἀπὸ τὸ ἰδιάζον, τὸ ὁποῖον τὸν διέκρινε τοῦ πλήθους τῶν λοιπῶν θαμῶνων: ἀπὸ τὴν ὄχραν ὡσειδῆ μορφὴν μὲ τὰς παραδόξως ἀτρίχους παρειάς, τοὺς ζωηροὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὰς πυκνὰς μαύρας ὄφρῦς, τὴν ἑλληνικὴν ὄνεια, τὸν παχὺν μύστακα, τὸ στρατιωτικὸν ὑλογένειον, τὴν ὑπερήφανον στάσιν τῆς κεφαλῆς. Ἡγεμονικὸν μοὶ ἐφάνη τὸ βλέμμα, τὸ ὁποῖον περιέφευρεν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἡ δὲ ἀνάσεισις τῆς μακρᾶς κόμης του ὡς τίναγμα χαίτης λέοντος.

Ἐδέχθη μὲ συγκατάβασιν τὸν νέον προσήλυτον. Ἐκτοτε ἐκαθήμην εἰς τὴν τράπεζάν του, προσετέθην εἰς τὸν ὄμιλόν του, — εἰς τὸν ὁποῖον τὰς ἐσπέρας ἱστοριογραφοῦντο ἀνεκδοτικῶς ἡ Ἐπαναστάσις καὶ οἱ χρόνοι τοῦ Ὀθωνος — καὶ ἀντιλάσομεν ἑρατεινοῦς. Τὸν παρηκολούθουν πιστῶς εἰς τοὺς Συλλόγους· ἡ ἀπαγγελία στίχων τοῦ Παράσχου ἀνεστάτωνε τότε τὰς Ἀθήνας· ἐγὼ δὲ κατώρθωνα νὰ εὐρίσκωμαι πάντοτε πλησίον του διὰ νὰ τῷ σφίξω ἐκ τῶν πρώτων τὴν χεῖρα. Μοὶ φαίνεται ὅτι αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀκούω τὴν βαθεῖαν φωνὴν του ἀπαγγέλλουσαν μὲ τὸν ἐπίσημον ἐκείνον στόμφον, τὸν ὁποῖον διετῆρει καὶ εἰς τὴν συγῆθην συνδιάλεξιν, τὸ ἔσμα τοῦ Τρουβαδούρου τοῦ «Λέοντος Καλλέοργη»:

Γνωρίζετε τὴν γῆν τοῦ κοραλλίου
τοῦ κύματος καὶ τοῦ χρυσοῦ ἡλίου;

Ἐπειτα ἐξηφανίσθη ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἔλειπεν ὁ μεταμεσονύκτιος πελάτης τοῦ καφενείου Γιαννοπούλου, πιστὸς εἰς τὸ ξενύκτισμα, ὅσον καὶ ὁ Ῥοΐδης. Ἀπῆλθε δὲ εἰς τὴν Ῥωσοίαν. Ἐκεῖ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Γενικὸς πρόξενος, ἐφάνη, ὡς ἦτο ἐπόμενος, τρομερὸν παιδίον, κακομαθημένον ἀπὸ τὴν Μοῦσαν. Εἰς ὑστερικὴν ἐκροξὴν νοσταλγίας, ἀλλόφρων ἐκ τῆς μονώσεως, αἰσθανόμενος δριμύτερον τὸ πῦχος τῶν πάγων ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ ἀπικτοῦ ἡλίου, ἔβρισεν ἀμειλίχτως καὶ χῶρον καὶ ἀνθρώπους. Τέλος ἐγκατέλειπεν ὀριστικῶς τὴν χιόνα διὰ νὰ ἐπανεύρῃ τὸν ποθεινὸν κοριοστὸν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπαγήλθεν εἰς Ἀθήνας μὲ μίαν ὥραϊαν γοῦναν καὶ πέντε ἐξ τενεκέδες μαύρου χαβιαρίου. Τότε ὁ κ. Δημήτριος Καλαποθάκης ἐξέδιδε μὲ πολλὰ βάσανα τὴν «Σημαίαν». Τὸ γραφεῖόν της ἔκειτο εἰς μοναχικὸν οἰκίον, εἰς τὸ βᾶθος κήπου, τοῦ ὁποῦ ἡ εἴσοδος ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δοῦ Κολοκοιτρώνη, ἀπέναντι τοῦ κήπου τοῦ Βουλευτηρίου. Τὸν ὄμιλόν μας ἐξωογόνοι μὲ τὰ ἀνεξάντλητα ἀνέκδοτα καὶ τὸν πλατὺν γέλωτα καὶ ὁ Δ. Κόκκος. Ἐκεῖ εἰσφερόντων ἡμῶν τὰ λοιπά, ἔγινε μεγάλη κατανάλωσις τοῦ χαβιαρίου τοῦ ποιητοῦ.

Βαθυδὸν συνεδεσμένη περισσότερον μὲ τὸν Παράσχον. Συχνὰ εὐρισκόμην εἰς τὴν αἴθουσαν μὲ τὰς δύο μεγάλας προσωπογραφίας, τοῦ Γεωργίου Παράσχου φουστανελλοφόρον καὶ τοῦ Ἀχιλλέως μὲ ἔκφρασι βυρωνείου ἥρωος. Ἡμέραν τινά, ἐν ᾧ συνωμιλοῦμεν περὶ ποιητῶν, μοι ἔδειξε τὴν πλησίον μας τράπεζαν

— Αὐτοῦ ἐπάνω, μοι εἶπεν, ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιώργης, χρόνια τώρα, διώρθωνε τὴν μεταφράσιν μου τοῦ Τοάιλ-Χάρολδ, ποῦ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν Α' τόμον τῶν Ποιημάτων μου· ἔξαφνα ἀκουμπάει τὴν πέννα ἔς τὸ τραπέζι καὶ μοῦ λέγει :

— Νὰ ποιητής, Ἀχιλλέα μου, βογγάει, βογγάει! . . .

Καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν Βύρωνα ἐλάτρευεν ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν ποιητὴν, καὶ ὡς ἔμβλημα του ἔφερε τὴν ὄψιν τοῦ ποιητοῦ τοῦ Μαμφρέδου : **εἶχε τὸν νοῦν εἰς τὴν καρδίαν!** Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Βύρωνος εἶδε τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ποιητικὴν ὁμοιογένειαν, τῆς ὁποίας ὁ Βύρων ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερης χαρακτηριστικὸς τύπος : τὴν ὁμοιογένειαν τῶν ἄκρως λυρικών, τῶν ἐγωκεντρικών, τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀπαλλαγθοῦν τοῦ ἑαυτοῦ των εἴτε δράματα γράφουν εἴτε ἔπη, τῶν δημιουργούντων τοὺς ἥρωάς των μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδίας των, τῶν ἀδυνατούντων νὰ πλάσσουν ἀνθρώπους εἰμὴ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν των.

« Δὲν ἐξήρχετο ποτὲ τοῦ ἑαυτοῦ του » λέγει ὁ Ἄχιλλεὺς Παράσχος περὶ τοῦ « Ἀγνώστου ποιητοῦ », ὅστις εἶνε αὐτός ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος. Περὶ αὐτοῦ λέγει ἀκόμη :

Βιβλία δὲν ἐφαίνοντο εἰς τὸ μικρὸν του δῶμα
δὲν ἐταπεινῶνε ποτὲ μέχρις αὐτῶν τὸ δῆμα !

Ναί, τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐξεφύλλισε περισσότερον εἰς τὴν ζωὴν του ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀλφρέδου, εἶνε ἰδίως ὁ Βύρων καὶ ἔπειτα ὁ Οὐγγῶ καὶ ἡ Σάνδη, ἐν μεταφράσει — καὶ ἡ καρδιά του. Ὁ ἴδιος λέγει περὶ τῶν στίχων του :

... Ἐἶνε σίχοι ἀληθεῖς, ἐγράφησαν μὲ αἶμα
Ἐκαστος σίχος δάκρυ ἐν, πάσα στροφὴ καὶ στόνος.
Τὸ πᾶν τοὺς λείπει, χάρις, φῶς, ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ πόνος !

Ἡ ποίησίς του εἶνε κραυγὴ, ὀλολυγμός, σφοδρὰ ἔκρηξις· ὁ νοῦς πνίγεται εἰς τὸ συναίσθημα καί, ὅταν πρέπη νὰ ἐκφράσῃ ἰδέας, βογγάει, βογγάει !

Εἰς ἓν ἐκ τῶν πρώτων ποιημάτων τῆς νεότητός του ἔλεγεν :

Ἐὰν πετοῦν ἀκράτητα καὶ φεύγουσι τὰ ἔτη
Μαζὺ των δὲν λαμβάνουσι ποτὲ καὶ τὴν καρδίαν.

Τὸ ἀειθαλὲς τοῦτο τῆς καρδίας, δι' αὐτὸν τοῦλάχιστον, ἦτο ἀληθές. Ὁ Παράσχος δὲν εἶχε τὸ πιστόν, τὸ συνεχὲς τῆς ἀγάπης, ἀλλ' εἶχε τὸ ἀδιάλειπτον τοῦ ἀγαπᾶν.

Ἡμέραν τινὰ εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ ἰσογείου πατώματος τῆς οἰκίας του, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τοῦ δευτέρου προξενικοῦ του ταξειδίου, ἐξεκλειδίωσε τὸ συρτάρι τοῦ γραφείου του, ἐξέβαλε μὲ προφυλάξεις καὶ μὴ ἀνέγνωσεν ὑπὸ ἐχεμύθειαν τὸ τελευταῖον ἀμαρτωλὸν του ποίημα. Τὸ εἶχεν ἐμπνευσθῆ ἐξ ἐρωτικοῦ ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον τῷ συνέβη, μοι εἶπεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅτε ἐπέστρεφεν ἐκ Ῥωσσίας. Ἦτο πράγματι ῥομαντικὸν τὸ ἐπεισόδιον ἢ καθίστατο ῥομαντικὸν διαθλώμενον διὰ τῆς φαντασίας του ; Ὡ ! μὲ ποῖον πῦρ ἀπήγγελλε τὸν ἕμνον ἐκεῖνον τοῦ ἔρωτος ! Ἦτο ὡς ἀναροῦπισμα αἰφνιδίου καὶ ζωηρὸν πυρᾶς ἀγρύπνου ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς, ἣτο καθυστερήσασα ἀστραπὴ τῆς περιφήμου θνελλώδους νεότητός του. Ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ παρελθόντος ὁ κατακτητὴς, περὶ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὅ,τι αὐτὸς λέγει εἰς τὰ Ἐρώτων λείψανα περὶ μιᾶς φίλης του :

Εἶχε μυθιστορήματα πολλὰ εἰς τὴν καρδίαν

Ὅτε ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας ἐκ Γερμανίας, μετὰ τετραετῆ ἀπουσίαν, τὸν εὔρον πολὺ καταβεβλημένον· ὁ πόνος εἶχε σκάψει βαθείας αὔλακας ἐπὶ τῆς σχεδὸν ἀρόυτιδωτου μορφῆς του· ἐκ μυϊκῆς ἕξεως τὸ κάτω χεῖλός του προσέλαβεν ὀδονηρὰν σύσπασιν. Ἡ οἰκονομικὴ δυσφορία τὸν εἶχε ὀφθεῖ κάτω, ἠτιμημένον μὲ τὸ γόνυ ἐπὶ τοῦ στήθους του. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο. Εἰς τὴν αἰμάσουσαν πληγὴν του ἡ κοιτικὴ τῆς ἀντιδράσεως περιέστρεφε σκληρῶς τὴν μάχαιράν της.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ ἄλλοτε, ὅτε ὁ ἥλιος τῆς φήμης του ὑποῦτο εἰς τὸ μεσουράνημα, προσεπάθησαν ν' ἀνέυρωσι κηλίδας ἐπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Ῥοῦθης ἀπ' αὐτοῦ τοῦ βήματος τοῦ « Παρνασσῶ » ἐχαρακτήρισεν ὡς ἐξῆς τὸν Παράσχον :

Ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις αἰωνίως παλαίονοι καὶ γρονθοκοποῦνται ἐν αὐτῷ,

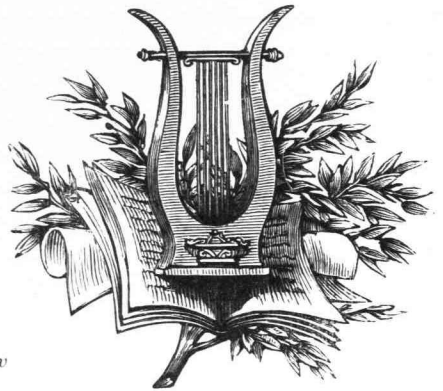
ὡς ὁ Ἡσαΐ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ῥεβέκκας... Εἰς πάντα αὐτοῦ τὰ ποιήματα θαυμάζομεν κραυγὰς ἀνερχομένας εἰς τὰ χεῖλη ἐκ τῶν μυθῶν ἀληθῶς ἀλγοῦσης καρδίας, εὐγλώτους ἀποτροφάς, σφοδρότητα πάθους, μεταφορὰς ποιητικωτάτας, συγχρόνως ὁμοῦ σύγχυτον, ἐπαναλήψεις, χάσματα καὶ ἀκαταστασίαν... Ἀντὶ τὰ θαυμάζομεν ἐν τοῖς ἔργοις του τὸν ποιητὴν, ἀναγκασόμεθα πολλάκις ν' ἀναζητῶμεν αὐτὸν ὑπὸ τὰς σκωρῆς τῆς ἐκτελέσεως... Τοιοῦτος φαίνεται ἡμῖν ὁ **Παράσχος**, αἰδοδὸς ἀνώτερος τοῦ ἡσματος του, δένδρον, ὅπερ ἤθελεν ἀδικηθῆναι κρινόμενον ἐκ μόνων τῶν καρπῶν αὐτοῦ, εὐήχον κλειδοκύμβαλον ἔχον ἀνάγκην Μινέλλη*.»

Μετὰ τὴν καταδίκην ἀπένευεν εἰς αὐτὸν χάριν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο διὰ τὰ πλήρη τὸν Βλάχον.

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῆς πανδαημοσύνης, ὅπου πᾶσα δάφνη εἶνε εἰς πάντα ἀνθρωποῦν ἀκόπως προσοιή, μόνος ὁ **Παράσχος** οὐδεμίαν ποτὲ ἐξήλευσεν ἄλλην πλὴν τῆς ποιητικῆς... ἀλλ' ἐροίφθη ὀλόκληρος εἰς τὴν ποίησιν, ὡς ὁ Κούρτιος εἰς τὸ χάσμα, τὸ πᾶν εἰς αὐτὴν θυσιάσας καὶ τὰ πάντα ὑπομείνας χάριν αὐτῆς... Κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας ἡ ἐκκλησία διύλιζεν ἀσθηρῶς τὴν πίστιν παντὸς προσηγύτου, ἀλλ' ἄμα τις τούτων παρεδίδοτο ὑπὲρ Χριστοῦ εἰς τὴν πύγαν ἢ τὰ θηρία, εὐθὺς ἔπαυε πᾶσα περὶ τῆς ὁρθοδοξίας του ἀνάκρισις καὶ ἐκηρύττετο Χριστιανός. Ὑπὸ τιαυτὴν τοῦλάχιστον ἔποινον δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς λημονοῦντες τὰς ἀπαιτήσεις καὶ λεπτολογίας τῶν τεχνογράφων τὰ ὀνομάσωμεν τὸν ὑπὲρ ποιήσεως μαρτυρήσαντα **Παράσχον ποιητὴν**.»

Ὁξέως ἠσθάνθη τὸ τραῦμα ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ἤρπασε τὰ ὄπλα πρὸς ἄμυναν καὶ ἐπίθεον. Εἰς τὸ Γ' ἔσμα τοῦ Ἀλφρέδου, ἐν βρυωνείῳ παρεκβάσει, δογίλως τοξεύει τὸν συγγραφέα τῆς Παλίσσης :

Κ' εἰς τὴν ὥραιάν σάτυρον ἐγὼ ἀγοῦμαι χάριν
ὁμοία εἶνε δι' ἐμὲ μὲ δολοφόνον Πάρον,
ὅστις εἰς πέτρας πάντοτε τοξεύει Ἀχιλλέων.
Μισῶ πᾶν εἶδος ἐρπετοῦ κ' ἐκεῖνην εὐ πλέον...
Δὲν θέλω δηλητήριον τὰ ἔχη ἢ Κασαλία!...
...Τοὺς πεπρωκότας, δαίμονας καλοῦν, οὐχὶ ἀγγέλους
οὐδ' ἄσμα ὀνομάζεται ὁ σουργιμὸς τοῦ βέλους...
— Ὡ Μοῦσα, ὁ σαυρισιτῆς εἶνε κακὴ καρδιά...
— Μὴ σ' ἐκοπάνισε καὶ σὲ ἡ γλῶσσα τοῦ Ροῖδου;
— Ἐμέ; δὲν ἐοννήθισα ποτὲ τὰ ὑποβάλλω
Ὅ,τι μ' ἐμπνέει τοῦ Θεοῦ φωνὴ καὶ ὅ,τι ψάλλω...
...Ἐγὼ κ' εἰς ἄλλος** χάριτας ὀφείλομεν, διότι
Διπλώματα μᾶς ἔδωκε προχθὲς ἀθανασίας!
— Ναί, λάμπων σὰς ἐχάρισεν ὁμοίαν μὲ τὰ σκότη...
Τοὺς γρίφους τῶν ἐπαίνων του καὶ τὰ διπλώματά του
ἢ λήθη τὰ ὑπέγραψε λαβοῦσα τ' ὄνομά του...

Παρὰ τὴν ἐπιδεικτικὴν, ἀλαζονικὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰ «ἐπιγράμματα τοῦ μίους» οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὴν πρὸς τὴν ποίησίν του ἔβρον τοῦ Ροῖδου καὶ οὐδέποτε τὴν συνεχώρησε. Ἀλλὰ τότε ἦτο νέος· εἰς τὸ πλῆγμα ἀπατήρητα μὲ πλῆγμα. Ἡσθάνετο περὶ ἑαυτὸν χιλιάδας ψυχῶν ἐνηρμοσμένας πρὸς τὴν ἰδικὴν του· ὀλίγοι

* Χορδίστου.

** Ὁ Βαλαωριτῆς.

είχον λιποτακτήσει εἰς τὸ ἐχθρικὸν σιρατόπεδον· τὸ πλῆθος τῶν θαναμαστῶν του ἔμνε πιστὸν παρὰ τὴν σημαίαν του.

Ἐν ᾧ τῶρα ; Ἦτο τόσον κουρασμένος ! . . . Ἠσθάνετο ἑαυτὸν τόσον μεμονωμένον . . . Καὶ ἡ κριτικὴ τῆς ἀντιδράσεως προσεπάθει μὲ πείσμα νὰ κρημνίσῃ τὸ ἔργον του διὰ νὰ τὸν θάψῃ ὑπὸ τὰ ἔρειπία του.

Μίαν ἡμέραν τὸν εὔρον πάσχοντα. Εἶχε πυρετόν. Ὡμίλει μὲ ἕξαφιν. Διὰ μέσου τοῦ πόνου του διέβλεπε τὴν ἐποχὴν του μικρὰν, ταπεινὴν καὶ τοὺς ἀνθρώπους μικροὺς, ἀδίκους.

— Τοὺς βλέπεις ; Ἀνεφώνησεν. Ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸ παρελθὸν τὸ ὀρίπουν εἰς τὴν λάσπην, τὴν φουστανέλλαν μαζὺ μὲ τὴν ποίησιν ! Ζαλοκώστας, Παπαροηρόπουλος, Βασιλειάδης, Ῥαγκαβῆς, ὁ Ῥαγκαβῆς τοῦ « Διονύσου πλοῦ » εἶνε μηδὲν, ἀδειανὸς ἀέρας ! . . . Ἄ ! εἶμαι φορικτὰ ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ δὲν εἶμαι τόσον διὰ τὴν δυστυχίαν μου, διὰ τὴν ὀδύνην μου, ἢ ὅποια μάθε το, εἶνε **τελεία**, μαρτυρικὴ, ἀνυπέβλητος ὀδύνη, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξαχρείωσιν τῆς ἐποχῆς. Μέσα εἰς αὐτὴν τὴν μολυομένην ἀτμόσφαιραν, πνίγομαι, πνίγομαι !

Καὶ μὲ πυρετώδη κίνησιν ἐξεκούμβωσε τὸν λαιμὸν τοῦ ὑποκαμίσου του διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ ἐλευθέρως.

Σφοδρὰ συγκίνησις τὸν εἶχε καταλάβει ἐγγόγγυζεν, ἐστέναξε τόσον δυνατὰ καὶ τόσον συχνά, ὥστε συνεκλονεῖτο . . . Δάκρυα ἐφάνησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Κ' ἐγὼ ἠσθάνθην ὑγραινομένους τοὺς ἰδικούς μου, καὶ ἐν ὀρμῇ συμπαθείας ἤρπασα τὴν χεῖρά του καὶ τὴν ἔθλιψα . . .

Αὐτὰ ἀνεπτόλουν εἰς τὴν γωνίαν, ὅπου τὸ ἀσθενὲς φῶς τοῦ λαμπτήρος ἔφαινε πικρὰς σκιάς . . . Ἐξαφρα ἐπέστρεψα εἰς τὸ ἐνεστώδες καὶ ἐνεθυμήθην ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς **τελείας ὀδύνης** πνίγεται τῶρα εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον καὶ παραδίδει ψυχὴν ! . . .

Ἀκατανίκητος ἀνάγκη μὲ καταλαμβάνει νὰ τὸν ἴδω τελευταίαν φορὰν. Ἀνατινάσσομαι ἐκ τῆς θέσεώς μου καὶ διευθύνομαι εἰς τὸν κοιτῶνα. Ἀδύνατον νὰ εἰσελθῶ. Ἡ θύρα ἀνοίγεται ὀλίγον καὶ διὰ μέσου τῆς χαραγμῆς, πρὸς τὸ μέρος τῶν στροφίγων, συγκεντρῶντο τὸ βλέμμα μου πρὸς τὸν ἀγωνιῶντα . . .

Τὸ φῶς πίπτει ἐπὶ τῆς κλίνης του καὶ φωτίζει τὴν κεφαλὴν του. Τὸ τέρμα προσεγγίζει ἢ μορφὴ προσέλαβε νεκρικὸν χροῶμα· τὰ χαρακτηριστικὰ παρέλυσαν ἐντελῶς· τὰ βλέφαρα βαρῆα δὲν δύνανται νὰ κινήθωσιν πλέον . . . Διὰ μέσου τῆς χαραγμῆς προσπαθῶ νὰ ἐντυπώσω εἰς τὴν μνήμην μου τὴν ὡς μάρτυρος, ὡς ἐσταυρωμένου κεφαλῆν, τὴν ὅποιαν αὔριον θὰ καλύψῃ τὸ χῶμα . . .

Ὁ **Παράσχος** ἐξέπνευσε τὴν αὐγὴν τῆς **Πέμπτης 26 Ἰανουαρίου**. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον, τὸν ὁποῖον ἐπεκαλεῖτο ἐκάστην νύκτα· διότι τὸ σκότος, σὺμβολον τοῦ θανάτου, τῷ ἐπροξένει αὐτόχρομα φρίκην.

Πόσον ἀληθὴ εἶνε τὰ πορίσματα τῆς ψυχολογίας περὶ τοῦ πολυκυνθῆτου τῆς ἀνθρωπίνης ἀτομικότητος ! Ἐκεῖνος, ὅστις διὰ τῆς φαντασίας ἔζη εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅστις ἐβάδιζε μεταξὺ νεκρῶν τὴν νύκτα, προσκόπιον εἰς σταιροὺς, ὑπὸ τὰς κυπαρίσσους, καὶ ἀνέπνευεν εὐαρεσιότερον παντὸς ἀρώματος τὸ νεκρολίβανον, ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον ὡς παιδίον ! . . . Ἄλλη ἀντίθεσις : εἰς τὸ βάθος τῆς κεφαλῆς του ἐκινεῖντο τοσπαράζια, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν ἐκάλυπτεν ὑψηλὸς πῖλος !

Καὶ ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος δλοκλήρου ἐποχῆς, ἀδιάφορον ἂν ἀληθοῦς ἢ ψευδοῦς. Ἰσως ἀτελήφθη τὴν ποίησιν ὄλως

διαφόρως ἀφ' ὅ,τι τὴν χαρακτηρίζει κάπου ὁ Ἐγγελος, ὡς «συγκέντρωσιν συναισθή-
ματος, ἐνδύμυχον βαθεῖαν καὶ βραχυλόγον, ἀπολήγουσαν εἰς τὸν συμβολισμόν, διότι τὸ
ἐκφραζόμενον δὲν εἶνε ἡ σαφής, ἢ πλήρης καὶ ἐξαντλοῦσα ἔκφρασις τῆς ψυχικῆς
καταστάσεως, ἀλλὰ σημείον μόνον αὐτῆς καὶ ἔνδειξις». Ἰσως ὄχι σπανίως ἢ εἰκὼν ἀντι-
κατέστησε τὴν ιδέαν, ἢ ἔξις τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν συγκίνησιν ἢ ὀητορικὴ, καὶ ἴσως
ὁ ποιητὴς ἐπανέλαβεν ἑαυτὸν πολλὰ-
κις. Ἄλλ' ἔδωκε τὸν τύπον καὶ τὸν
τόνον εἰς τὰ συναισθήματα δλοκλή-
ρου εἰκοσιπενταετίας, ἀδιάφορον ἂν
ὁ τόνος οὗτος εἶνε ροσηρός. Ὑπῆρξεν
ἀρκετὰ ἰσχυρὸς ὥστε νὰ γείνη πρω-
τοστάτης, νὰ θέσῃ τὴν σφραγίδα
του ἐπὶ τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως.
Εἶνε πλεονέκτημα ἢ μειονέκτημα
ὅτι εὐρίσκετο εἰς τόσον μεγάλην
ψυχικὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς
συγχρόνους του; Τὸ ἀναντιρροῦτον
εἶνε ὅτι συνεκίνει, ὅτι ἠλέκτριζεν
ὅσον οὐδεὶς, τὴν ἐποχὴν του, ἢ ὅποια
ἀνεύρισκεν ἑαυτὴν εἰς τὸν ποιη-
τὴν της.

Αὐτὰ περίπου συλλογίζομαι,
ἐν ᾧ διενθύνομαι εἰς τὴν ὁδὸν
Πετράκη. Ἡ πρόσοψις τῆς οἰκίας
ἐσκεπιάσθη μὲ μαῦρα. Ἠρχισε τὸ
προσκύνημα τοῦ κόσμου. Ἐπίσημοι,
λόγιοι, στρατιωτικοί, πρὸ πάντων
γυναῖκες. Πόσοι ἐξ αὐτῶν ὄριμοι
τώρα, ὄψωμαντικαὶ ἔφηβοι πρὸ ἐτῶν
αἰσθηματικῶς καλλιεργοῦσαι τὴν
ὠχρότητα διὰ νὰ ὑπακούσουν εἰς
τὸ ιδεῶδες τοῦ ποιητοῦ, ἦλθον νὰ κλαύσουν ἐπὶ τοῦ φερέτρου του τὴν νεότητά των!

Ἀπὸ τὸν συνωστισμὸν ἀδύνατον νὰ διέλθῃ τις. Κατορθῶνω τέλος ν' ἀνέλθω, νὰ
σφίξω τὰς χεῖρας τῶν λυπημένων, νὰ δῶ ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ. Γαλήνη
ἀπλοῦται ἐπὶ τῆς ὠραίας μορφῆς του. Μία φωνὴ ψιθυρίζει πλησίον μου!

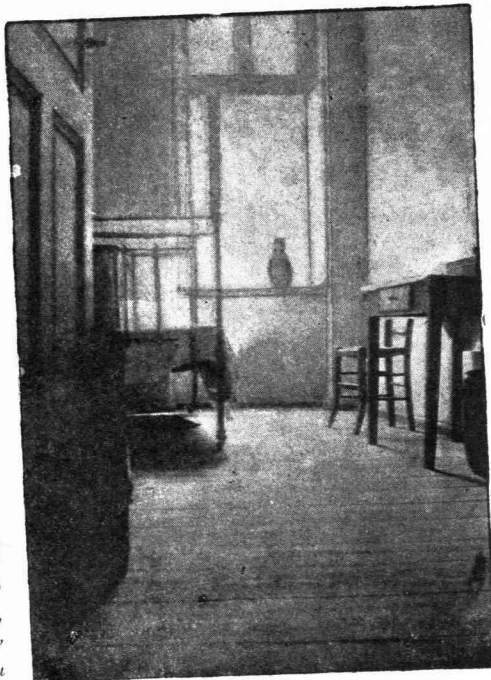
— Ἦσυχασε τέλος πάντων ὁ καῦμένος ὁ Ἀχιλλεύς!

Καὶ δὲν εἰσεύρω πῶς, ἐπανευρίσκω ἐπὶ τῶν χειλέων μου, τοὺς στίχους τοῦ
ποιητοῦ, τοὺς ὁποίους πρὸ ἐτῶν εἶχον μάθει ἀπὸ μνήμης:

Κλεισθῆτε, μάτια μου, κλεισθῆτε
εἰς τὸ σκοτάδι.
Χεῖρια, εἰς τὸ στήθος σταυρωθῆτε,
ἐκκουρασθῆτε.
Ἦλθε τὸ βράδυ!

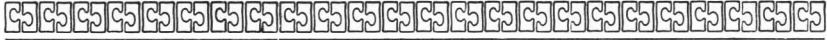
Σταθῆτε, πόδια κουρασμένα
τὸ μνημα ἐφάνη.
Ξαπλώσατε σαβανωμένα,
δυστοχισμένα.
Ὁ δρόμος φθάνει...

* Ὑπνο, καρδιά καρδιά κοιμήσου
ἔς τῆς γῆς τὰ στήθη
ἔς τῆ γῆ θὰ παύσουν οἱ παλμοὶ σου
κ' οἱ γογγυσμοὶ σου
Χόρτασε λήθη!

* Τὸ δωμάτιον εἰς ὃ ἐξέπνευσεν
ὁ ΔΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ *

Κατὰ φωτογραφίαν Κ. Ν. ΑΡΣΕΝΗ

— "Επαισαν, Ἀχιλλεῦ, ψιθυρίζω, καὶ διασχίζω τὸ πλῆθος μόλις συγκατατῶν τοὺς λυγμοὺς μου.

Παρασκευή, 27 Ἰανουαρίου.

Ἀπὸ ὅλα, ἀπὸ ὅλα, ἀπὸ τὴν ἐξόχως γραφικὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς πανδήμου, τῆς ἐθνικῆς κηδείας, ἀπὸ τὸ πολύχρωμον καὶ εὐῶδες δάσος τῶν στεφάνων, ἀπὸ τὰ αὐθόρμητα δάκρυα ἐνὸς δλοκλήρου λαοῦ, περισσότερον μὲ συνεκίνησε τὸ ἐξῆς : Καθ' ἣν στιγμήν κατέθετον τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὸν τάφον, ἐντὸς τοῦ φερέτρον ἐναπέθεσαν καὶ τὸ κρανίον τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου.

Ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ὁ θάνατος τὸν εἶχε πλῆξει θανασίμως καὶ ἀνιάτως, τὸν ὁποῖον τόσον ἔκλαυσε, διὰ τὸν ὁποῖον ἐθρήνηι :

Ὁ Χάρος μᾶς ἐχώρισε χωρὶς νὰ μᾶς χωρίσῃ·
ἐκεῖνον μνήμα ἔκανε καὶ μένα κυπαρίσσι,

τὸν ἐπανεῦρε, εἶνε τέλος μαζὺ καὶ κανεὶς πλέον δὲν θὰ τοὺς χωρίσῃ! . . .

Ἐν ᾧ ὀρίπεται τὸ χῶμα ἐπὶ τοῦ φερέτρον — ᾧ παρακατικῆ ἦχε, τὸν ὁποῖον μόνον ὁ Μπετόβεν κατώρθωσε νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὸν Φιδελίον του! — ὁ ἥλιος δύνει πρὸς τὸ μέρος τῆς Σαλαμῖνος. Ἐξέρχομαι τοῦ νεκροταφείου ἔχων εἰς τὸν νοῦν μου τὸν Ἀχιλλέα Παράσχον καὶ εἰς τοὺς δακρυσομένους ὀφθαλμοὺς μου τὴν ἀνιταύγειαν μᾶς ὀραίας δύσεως! . . .

Ἀθῆναι 26ῃ Σεπτεμβρίου 1912

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

* ΑΥΤΟΘΑΥΜΑΣΜΟΣ *

Ἐμπάναντι εἰκὼν εἶναι ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων γυμνῶν Ἔργων τῆς «Ἐταιρείας τῶν Γάλλων Καλλιτεχνῶν».

Εὐνόητον ἐστὶ ἡ καλὴ κόρη, τὴν ὁποῖαν ὁ Κάρολος Πρόβστ ἐπροίκισε διὰ τσαυτῆς καλλονῆς ἀδυνατεῖ ν' ἀπομακρύνῃ καὶ ν' ἀποσπάσῃ τὰ βλέμματα ἀπὸ τοῦ κατόπτρου.

Μένουσα ἐν ἐκστάσει ἐνώπιον τοῦ εἰδώλου τῆς δὲν ἀποδίδει ἀρὰ γε σεβασμὸν πρὸς τὸν ἐμπνευσμένον τεχνίτην, ὅστις τὴν ἐδημιούργησε τόσον γοητευτικῆν;

Ὡς ὁ Πυγμαλίων, οὕτω καὶ ὁ Κάρολος Πρόβστ κατεσκεύασε τὴν Εὐαν του, δίδως νὰ ἰκατεύῃ τοὺς Θεοὺς νὰ τὴν ζωογονήσωσιν :

Εἰς τὰς διαπεραστικὰς ἀκτῖνας τῆς κροκοπέλλου ἡοῦς,
θὰ γνωρίζῃ αὐτὴ καλῶς ἐκεῖνο ὄπλο ἀγνωστὸ τὸ μάρμαρον,
Πῶς γίνεταί τις ἐπίσκοπος καὶ πῶς προδίδει.

Ἐὰν νεαρὸς ἀββᾶς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἠδύνατο νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς περιφήμου Ἐκθέσεως τῆς Ζωγραφικῆς, εἶναι βέβαιος κανεὶς, ὅτι ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκόν του, θὰ συνέθετεν ἐρωτικὸν ποίημα ἐκ τῶν ἀμμητῶν ἐκείνων, ἀτῖνα ἀφθονοῦσιν εἰς τὰς συλλογὰς τῆς ἐποχῆς του.

Καὶ δὲν θὰ ἐλησμένοι: ἐξ ἅπαντος, ὕμνων τὴν φιλοθαυμάζομένης, νὰ προσθέσῃ τοὺς ἐπομένους ἀδοκίμους στίχους :

Ὁ καθρέφτης ποῦ γυαλιζεσαι, ἦθελα νὰ ἴμουναι ἴγώ!

